

Снежана Радић

Међуопштински историјски архив

Ваљево

ЛЕКАРИ И ЗДРАВСТВЕНО ОСОБЉЕ У ВАЉЕВСКОМ ОКРУГУ У ПЕРИОДУ 1944-1947.

Апстракт: У раду се говори о лекарима који су радили у Ваљевском округу после Другог светског рата. На основу архивске грађе написане су кратке биографије лекара и апотекара. Остало здравствено особље приказано је у списковима који садрже, најчешће, само звања и године старости. Такође, ванредна ситуација и недостатак здравствених радника налагала је осјособљавање лица преко курсева и шечајева, чији је рад у најкраћем описан.

Увод

У процесу модернизацији српске, касније југословенске државе, најважнији чинилац је било образовање. Прве школе и универзитети на Балкану настали су током 19. века. У Србији прво је основан Лицеј 1839, затим Велика школа са три факултета 1863, а из ње је 1905. године изникло Београдски универзитет.¹ Закашњење у односу на остале европске државе приморало балканске народе и државе да своје студенте упућују на школовање у иностранство. Око једне трећине свих студената школовали су се на француским универзитетима, затим у Немачкој, Аусто-Угарској, а у мањем броју у Русији, Италији и Швајцарској. Још 1830, Милош Обреновић је послао шест српских младића на студије медицине и по једног на студије фармације и сликарства на европске универзитете. Одабир земаља за студије био је различит и у многоме је зависио од политичких односа.

¹ Перишић, Мирослав: *Од Силвана ка Сартиру*, Београд 2008, стр. 27

Србија је у току 19. века из године у годину имала одређени број студената на школовању у европским земљама. Они су се углавном кретали у „три културна круга”: највише их је било у средњоевропским универзитетима, мање у Паризу, а најмање у Русији. До краја 19. века Срби су се највише школовали на немачким универзитетима, све до 1913/1914. године, када је број уписаних на француске универзитете био највећи (право, медицина, филозофске и техничке науке – у Бордоу, Греноблу, Клермон Ферану, Лиону, Монпељеу, Нансију, Паризу, Тулузу и другим градовима).²

У Француској студије на медицини³ трајале су седам година (са приправничком годином и једном годином обавезног стажа у болници). Студије фармације трајале су пет година (са обавезном праксом пре уписа на факултет). Студије су, у принципу, биле само редовне.

Корени Медицинског факултета у Београду сежу до 1876. године и иницијативе за формирање образовно-научне институције медицинског усмерења, коју је покренуо чувени српски научник Јосиф Панчић. Питање оснивања Медицинског факултета озбиљно је разматрано тек по завршетку Првог светског рата. Наиме, у првим поратним годинама, у земљи разореној ратом и епидемијама, у јавности је било присутно становиште да је висок степен страдања војске и становништва узрокован и због недостатка лекара. Коначно се приступа оснивању Медицинском факултету, захваљујући, пре свега, настојањима тадашњег министра просвете Љубе Давидовића. Иницијатива је покренута 1919, а Факултет је основан 9. децембра 1920. године. Постојао је један смер и по завршеним студијама добијало се звање доктора опште медицине.⁴

*

У Ваљевоу је, 1833. године, за првог нахијског физикуса (сталног лекара) постављен је Антон Делини, Грк из Смирне. У Ваљевоу је, 1867. године, основана Окружна болница, а прва апотека, власништво Клаудија Прикелмајера, отворена је 1870. године.⁵ У годинама које су уследиле, Ваљево је имало више лекара, претежно са стране. Током Првог светског рата у Ваљевоу, као и у Србији, бораве стране лекарске мисије које су помагале у лечењу и збрињавању војника и становништва.

² Перишић, Мирослав, н. д., стр. 30-33

³ Исто, стр. 149-150, 152

⁴ <http://www.med.bg.ac.yu> – Медицински факултет у Београду (21. октобар 2009)

⁵ Ранковић, Здравко: *Ваљевска болница – Стоменица о њеној 140. годишњици (1867-2007)*, ИП Колубара, Ваљево 2007, стр. 8, 10-11

Из биографија лекара који су радили у Ваљевском округу после завршетка Другог светског рата види се да је већина студије медицине завршили у иностранству. Разлог је касно оснивање Медицинског факултета у Београду.

Ваљево у првим данима после Другог светског рата

Одмах после завршених борби за ослобођење града, септембра 1944, за непуна два месеца кроз град је прошло око 20.000 лица, а Ваљево је у то време имало око 12.000 становника.⁶ Метеж и пролаз војника и рањеника, затим цивилних лица који путују са војском у потрази за рођацима који су у војсци, као и лоши хигијенски, комунални и стамбени услови, створили су од Ваљева у јесен 1944. погодно тле за избијање заразних болести.⁷ Стање у граду је налагало да се делује у више праваца. Збрињавање војске и рањеника који су пролазили кроз Ваљево био је приоритетан задатак. Ради асанације и хигијене, формирана је добровољна радна чета од омладинаца, подељена на три вода.

Организовање и деловање здравствене службе на територији Ваљевског округа додатно је било отежано због лоше сарадње између војних и цивилних власти, што најбоље илуструје неколико примера изнетих у концепту извештаја написаног крајем децембра од стране референта Окружног санитета др Василија Јовановића.⁸ Сав терет око организације здравствене службе и предузимање мера за спречавање заразних болести, како пише у истом извештају „падао је на управника Санитетског одсека ОНО, док је неколико лекара седело седело скрштених руку”. Управо ова последња примедба била је разлог овако припремљеног извештаја. Званично нема података да ли је послат, а ако јесте у њему, највероватније, нема свих ових „оштрих” примедби.

Одржавање минимума чистоће били су, такоређи, немогући, а и вашљивост је била доста раширена и самим тим и опасност за појаву

6 Међуопштински историјски архив Ваљево (у даљем тексту: МИАВ), фонд: А.5.15. Окружни народни одбор Ваљево – Ваљево (1944-1947), Здравствено одељење (у даљем тексту: Здравствено одељење ОНО), Извештај о раду Здравственог одељења, од 8. јуна 1945, дел. бр. 487, кут. инв. бр. 1; Подаци о броју становника Ваљева, у том периоду, које налазимо у архивској грађи су различити, од 11.000 до 14.000 (*прим. аутора*)

7 Исто, фонд: А.2.5.23. Скупштина општине Ваљево – Ваљево (1944-), (у даљем тексту: СО Ваљево), Извештај о раду Санитетског одсека ГНОО Ваљево, од 13. децембра 1944, кут. инв. бр. 158

8 Исто, Здравствено одељење ОНО, Концепт извештаја о раду Санитетског одсека ОНОО Ваљево (у рукопису), децембар 1944, кут. инв. бр. 1

пегавог тифуса. У Ваљеу је постојао оправдан страх да се не понови 1915. година.

ГНО Ваљево почео је да функционише 13. новембра 1944, а Санитетски одсек за град Ваљево формиран је 2. децембра 1944, тако да је одмах предузео све потребне мере да се у граду одржи примерена чистоћа, нарочито после појаве трбушног и пегавог тифуса.

Санитетски одсек ГНО за контролу чистоће по граду ангажовао је незапослене професоре, учитеље и чиновнике који су обилазили град. Два службеника одређена су да врше строгу контролу радњи у којима су се продавале животне намирнице и свакодневно су обилазили кланицу и прегледали чистоћу. Управи водовода је наложено да се дневно перу водоводне цеви и резервоар хлорним млеком. Грађанству је скренута пажња да воду из водовода прокувава, док су остали извори, пумпе и бунари затворени. Друга два службеника одређена су да искључиво обилазе и контролишу домове оболелих од трбушног тифуса. Они су повремено прегледали и грађанство да ли има ваши.

У граду није постојало „народно купатило”. Оспособљена су три купатила, али могла је да их користи само војска. Једно купатило имало је комору за дезинфекцију топлим ваздухом. Друго купатило је имало два дезинфекциона апарата и за кратко време кроз њега је прошло 22.000 лица, претежно војника који су уједно прали и одела. Постојала су два дезинфекциона апарата и за грађанство. Због недостатка материјалних средстава планирана купатила у фабрици Вистад нису изграђена.

Приватни клозети су пуни и нередовно се чисте јер су капацитети цистерни и буради са којима располаже ГНО Ваљево недовољни. Нареджено је грађанству да клозетске јаме и помијаре, уопште загађена места, преливају кречним млеком и да дворишта чисто држе.

Референт Санитетског одсека ГНОО био је Стратимир И. Лазић.

Ситуација и у осталим деловима округа била је подједнако тешка. Немаштина, недостатак здравствене културе, недовољан број здравствених установа и радника, опште су карактеристике тадашњег здравства.

Здравствено просвећивање и образовање

Ванредна ситуација у Ваљеу и на територији Ваљевског округа налагала је оспособљавање здравствених радника за пружање здравствених услуга и контролу санитарних услова. У том циљу организовани су курсеви за болничаре, неговатељице, хигијеничаре. Већина је одржавана у Ваљеу, а за неке курсеве поједина лица су слата у Београд. Већ је у јесен 1944. године организован је једномесечни курс за болни-

чаре којим је руководио др Василије Јовановић. У Ваљеву је отворена школа за омладинце и омладинке са села из целог округа у којој су, на једномесечном курсу за болничаре, оспособљавани за указивање прве помоћи, а нарочито сузбијање заразних болести и подизању хигијене.⁹

Из самог рада санитарно-епидемиолошке службе, а на основу архивске грађе, може се закључити да је била веома добро организована, не само на нивоу Округа него и Републике. Служба је била у обавези да шаље 10-дневне извештаје о кретању заразних болести свим суседним окрузима и центру у Београду за: пегави тифус, трбушни тифус, шарлах, дифтерију, црвени ветар, менингитис, тетанус, гонореју, луес, полиомелитис и још нека заразна обољења.

Ради обавештавања грађанства у борби против заразних болести, специјално пегавца, одржавани су течајеви за сеоске хигијеничаре. Оспособљено је 200 омладинки и омладинаца. Они су много помогли Здравственом одељењу на пропаганди и ширењу здравствене културе. У извештају, референт Санитета ОНО, др Дејан Орлић пише да „Објективно, наш народ је у хигијенском погледу много заостао, иако његов економски стандард није никако у релацији са његовим хигијенским стандардом.” У питању су навике и било је потребно много труда и много стручних и просветних радника да би се оне искорениле. Последице су огромне: велики број смртних случајева, раширена туберкулоза, сталне појаве заразних обољења, пораст венеричних болести, пребрзо старење и губљење радне способности пре времена.¹⁰ У свим срезовима су постављени срески референти који су лекари. Они су уједно водили и народне амбуланте, затим су радили као лекари на железници, радили код Окружног уреда и бавили се приватном праксом, што их је додатно онемогућавало да се баве повереним пословима, пре свега побољшањем здравствених прилика у срезовима. „Они би требало да буду искључиво хигијеничари – епидемиолози, али то ће се постићи тек онда када буде довољан број лекара”, закључује на крају.

Срески санитетски одсеци упућивали су омладинце на курсеве за хигијеничаре – епидемиологе. Сви курсисти су провели по једну недељу на пракси у среским амбулантама. Њихов задатак је био да упуте становнике на који начин се одржава чистоћа на селу у примереном реду: да се куће крече, да се копају бунари за пијаћу воду, подижу клозети и друго. Поједини курсисти су добили по килограм сумпора да сами направе Флемингов раствор против шуге и лече ђаке основних школа и сељане.¹¹

9 Исто, исто

10 Исто, Здравствено одељење ОНО, Извештај референта Санитета ОНО Ваљево, др Дејана Орлића, о хигијенско-здравственим приликама и персоналним изменама у Округу ваљевском, дел. бр. 1361, од 17. септембра 1945, кут. инв. бр. 3

11 Исто, исто, Извештај о раду среског санитета у Колубарском срезу, 1945, кут. инв. бр. 4

Према организационој шеми здравствене службе у Ваљевоу, како је у извештају за 1946. годину¹² навела Марија Мутић, повереник за народно здравље ГНО Ваљево, није било довољно стручног особља, тј. медицинских техничара, тако да у тој години, нису постигнути задовољавајући резултати на превентивном раду. На другим пољима пружање здравствене заштите је боље. Због тога се и даље посвећивала велика пажња здравственом просвећивању и образовању.

У Ваљевоу је током 1946, одржан је тромесечни течај за продавце животних намирница који је завршило 64 лица што ће им помоћи да услуге и хигијена у продавницама буде задовољавајућа. Уједно, обављен је и систематски преглед лица запослених у продавницама животних намирница. Одржано је 15 предавања из области медицине по фронтонским организацијама, школама и предузећима. Вршена је дезинфекција станова, локала, а радне бригаде су радиле су на запрашивању и уништавању гамади и инсеката.

Чистоћа у граду се није поправила, нити су постигнути неки нарочити резултати зато што предузеће „Пећина”, задужено за одржавање чистоће, не чисти на време клозете, не прска улице када се чисте, не извлачи ђубре из дворишта..., иако је све то градска санитарна инспекција предвидела после прегледа 132 дворишта.

Прегледом млека, код произвођача који предају млеко, утврђено је да се у млеко сипа вода, па су 23 млекара предложена за казну.

Ради правилне неге одојчади одржан је тронедељни течај за младе мајке и труднице, а похађало га је 20 жена.

Министарство народног здравља доставило је распис којим се тражи извештај о случајевима маларије на територији округа и мерама предузетим у циљу спречавања. Бактериолошко одељење Народне амбуланте ОНО је доставило извештај¹³ у којем наводи да је због врло јаких зима, 1942. и 1943. године, снег се нагло истопио и изазвао велике поплаве баш у моменту када се стварају ларве маларичних комараца, тако да их је вода све уништила. Од 1943. године забележено је мало случајева. Података за 1944. нема, јер је архивска грађа амбуланте уништена приликом ослобођења Ваљева, док је у 1945. забележено 90 случајева, а 1946 – 35. Крајем маја 1946, у два „најмаларичнија” села Ваљевског среза, у Попучкама и Горњој Буковици, извршен је систе-

12 Исто, СО Ваљево, Извештај о раду Повереништва за народно здравље ГНО Ваљево за 1946. годину, кут. инв бр. 158

13 Исто, Здравствено одељење ОНО, Извештај о сузбијању маларије на територији Ваљевског округа поводом расписа – наредбе Министарства народног здравља НР Србије, дел. бр. 2493, од 31. децембра 1946, кут. инв. бр. 6

матски преглед 100 ученика због утврђивања да ли има оболелих од маларије. Није пронађен ниједан случај.

Водило се рачуна и о „културно-просветном уздицању” здравствених радника које се обављало преко недељних конференција, синдикалних подружница, „фронтовских манифестација”, читалачких група и зидних новина. На тај начин особље се упознавало са најзначајнијим и најактуелнијим политичким и здравствено-социјалним проблемима.

Здравствено образовање, на вишем нивоу и у дужем трајању, започело је организовањем Школе за дечије неговатељице. Трајала је, од децембра 1947, до јануара 1949. под надзором дечијег лекара др Рајка Ненадића.¹⁴ Сачувана је слика прве генерације свршених дечијих неговатељица, ваљевског фотографа Обрена Јовановића. Захваљујући Олги Јеремић, дев. Андрић, једној од девојака која је завршила школу, успели смо да идентификујемо ученице, лекаре и медицинске сестре, као и званичнике који су дошли тим поводом. Дечије неговатељице, њих 19, су у белим униформама. У доњем реду (слева) седе: 1. непозната, 2. Иванишевић др Милица, 3. др Благојевић [Никодије], 4. помоћник министра здравља – непозната, 5. Ненадић др Рајко, 6. Орлић др Дејан, 7. професорка историје (непозната), 8. др Макијевић, 9. Николић Оливера, медицинска сестра позната као „сестра Бела”, 10. Гошовић Милош,

Ученице прве генерације Школе за дечије неговатељице, 1949.

(МИАВ, Збирка фотографија, Легат фотографа Обрена Јовановића из Ваљева)

14 Олга Јеремић, дев. Андрић, полазница школе, дала је податке о школи и извршила идентификацију лица са фотографије, 27. 12. 2008, и овим путем јој се захваљујемо (аутор)

учитељ. У другом реду стоје (слева): 1. Плетњев (Владимирович) др Ростислав, професор биологије и немачког језика, 2. Пантелић Вера, 3. Ђоровић Миливоје, 4. Маленица Катица, 5. Николић Даница, 6. Николић Јелена, 7. Стојановић Гроздана, 8 Пелагија, 9. Косић Наталија, 10. Андрић Олга, 11. Везилић Златија, 12. Јовановић „Дунда” (име непознато), 13. Лазаревић Живорад, адвокат, предавач уставног права. У трећем реду стоје (слева): 1. Стакић Наташа, 2. Јездичић Нада, 3. Лазаревић Гордана, 4. Спасојевић Ната, 5. Стојановић Вера, 6. Јовановић Радмила, 7. Николић Наталија, 8. Рашевић Олга, 9. Остојић Даница, 10. Јовановић, име непознато, 11. непозната.

Школа је радила у кући др Пантића. Држава је за све полазнице обезбедила, стан, храну и књиге. Радило се по временски скраћеном програму, али обимно. Пракса је обављана у Ваљевској болници, амбуланти и дечијим установама, као нпр. обданишту.

Организација Здравственог одељења ОНО и особље у здравственим установама Ваљевског округа

Број запослених здравствених радника у Ваљевском округу, одмах по ослобођењу, не може прецизно да се утврди јер је још увек трајао рат. Многи лекари су били мобилисани, многи су радили у више установа, а многи су због потреба, били премештени у друго средње место. Приближно, из спискова може се утврдити да је на територији Ваљевског округа 1944. године било мање од 100 лица запослених у свим здравственим установама, од којих су 23 лекара у цивилним здравственим установама и 8 у Војној болници у Ваљеву, 34 болничарке, односно болничара и око 20 осталог особља.

Спискови запослених у здравственим установама у Ваљеву 1944. године¹⁵

Санитарски одсек ОНОО Ваљево (касније, Здравствено одељење ОНО)

Ред. бр.	Презиме и име	Занимање	Година старосни	Где је био запослен за време окупације	Примедба
1.	Јовановић Василије	лекар	–	приватни лекар	–
2.	Ратковић Босиљка	заменик санит. референта	22	била у партизанским одредима	–

15 МИАВ, Здравствено одељење ОНО, Списак санитарског особља ОНО Ваљево, Народне амбуланте и Градске болнице у Ваљеву, децембар 1944, кут. инв. бр. 1

Лекари и здравствено особље у Ваљевском округу у периоду 1944-1947.

3.	Кузмановић Слободан	административни чиновник	20	учио школу	–
4.	Тадић Владимир	административни чиновник	19	учио школу	–
5.	Живковић Света	курир	–	држао радњу ситница	–

Народна амбуланџа ОНОО Ваљево

<i>Ред. бр.</i>	<i>Презиме и име</i>	<i>Занимање</i>	<i>Година старосџи</i>	<i>Где је био запошлен за време окуџације</i>	<i>Примедба</i>
1.	Урошевић (Ђоке) Милорад	лекар Н. А.	56	управник Дома народног здравља (Д.Н.З)	–
2.	Драшкоци (Јулија) Јелисавета	лекар Н. А.	48	бактериолог Д.Н.З.	–
3.	Филиповић (Савка) Милена	лекар Н. А.	42	венеролог Д.Н.З.	–
4.	Иванишевић (Андрије) Милица	лекар Н. А.	42	лекар школске поликлинике Д.Н.З.	–
5.	Симеуновић (Живка) Радивоје	лекар Н. А.	50	градски лекар	–
6.	Туцовић Зорка	лекар Н. А.	44	радила приватно	–
7.	Богусловски (Теодора) Анатолиј	хемичар VIII групе	44	хемичар Д.Н.З.	–
8.	Смиљанић (Андрије) Зорка	нудиља	36	нудиља Д.Н.З.	–
9.	Пантелић (Јована) Добривоје	болничар – служитељ	43	болничар Д.Н.З.	–
10.	Николић (Велимира) Светислав	болничар – званичник	44	болничар Градске амбуланте	–
11.	Срећковић (Велимира) Владимир	болничар – званичник	32	болничар Окруж. уреда	–
12.	Петровић (Михаила) Љубица	болничарка – надничар	22	болничарка Градске амбуланте	–
13.	Сендић (Јована) Борјана	болничарка – надничар	18	ученица	–
14.	Божовић (Боже) Милош	болничар – надничар	37	болничар Градске амбуланте	–
15.	Филиповић (Јована) Здравко	дезинфектор – званичник	52	дезинфектор Д.Н.З.	–

16.	Пантовић (Живка) Агнија	бабица – званичник	47	бабица Градске амбуланте	–
17.	Живић (Алексе) Лепосава	бабица – званичник	42	до 1943. прив. бабица, од 1943. у болници	–
18.	Грбовић (Николе) Сима	служитељ – надничар	38	служитељ Д.Н.З.	–
19.	Чолић (Радоја) Надежда	чиновник – надничар	19	ученица	–
20.	Миладиновић (Душана) Милена	болничарка – надничар	24	домаћица	–
21.	Грујичић Надежда	чиновник – надничар	19	учила школу	–
22.	Мишовић (Јанка) Видосава	служитељ – надничар	40	служитељ Д.Н.З.	–
23.	Дорошенко (Франца) Каролина	служитељ – надничар	37	радница – избегла из Словеније (рођ. у Грацу – Аустрија)	–
24.	Кућина Ф. Франц	зубни техничар	32	радио приватно	–
25.	Ненадић Вукосава	зубни техничар	25	радио приватно	–
26.	Даниловић Бранко	зубни лекар	37	радио приватно	–
27.	Савкић Ж. Живота	зубни техничар	22	радио приватно	–
28.	Константиновић (Јаноћка) Александар	лекар	47	–	–

Народна болница – Ваљево

Ред. бр.	Презиме и име	Занимање	Година старосћи	Где је био запослен за време окупације	Примедба
<i>Хируричко одељење</i>					
1.	Стефановић М. Радомир	хирург – шеф хирургије и управник Болнице	49	–	–
2.	Поповић (Лазара) Милица	болничарка	46	у овој болници	–
3.	Бобовац (Витомира) Јован	болничар – превијач	44	у овој болници	–
4.	Глигоровић (Атанас) Цветанка	болничарка	21	у фабрици „Вистад”	–

5.	Николић (Албина) Оливера	инструментар- ка	44	нудиља у Д.Н.З.	кратко ра- дила у На- родној амбуланти
6.	Илић Сибинка	чистачица	21	у фабрици „Вистад”	–
<i>Интјерно одељење</i>					
7.	Николић Милан	лекар за уну- трашње болес- ти	47	у овој болници	–
8.	Жарковић Крстивоје	болничар	42	у овој болници	–
9.	Милинковић Мара	болничарка	34	од јуна 1943. у овој болници	–
10.	Илић Лазар	лекарски по- моћник	23	у овој болници и у фабрици „Вистад”	волонтер – добро- вољац
<i>Гинеколошко одељење</i>					
11.	Игњатовић (Душана) Радивоје	гинеколог	41	у овој болници	од 30. дец. 1944. пре- мештен у Војну бол- ницу
12.	Симка Срећковић	бабица	40	у овој болници	
13.	Остојић (Лазара) Да- ница	болничарка	42	у овој болници	–
14.	Ситарница Јелица	чистачица	47	у овој болници	–
15.	Јанковић Сретен	болничар	33	код своје куће у селу Каленић	–
<i>Заразно одељење</i>					
16.	Стевовић (Вучка) Миодраг	болничар	42	у овој болници	–
<i>Апотека</i>					
17.	Зафировић-Илић Драга	апотекар	34	у овој болници	–
18.	Вуковић Радмила	апотекарски помоћник	19	ученица	волонтер – добро- вољац
19.	Николић Александар	лаборант	17	ученик	волонтер – добро- вољац
20.	Манастирскић Ната- лија	чистачица	23	кратко време у „Вистаду”	волонтер – добро- вољац

<i>Економатџ</i>					
21.	Јовановић Радмила	комесар	25	у партизанском одреду и логору на Бањици	–
22.	Башић Драгутин	економ	36	у Финансиј. одсеку Окружног начелства	–
23.	Гадић Милена	чиновник	41	у овој болници	–
24.	Терзић Олга	чиновник	30	у овој болници	–
25.	Вићентијевић Надежда	чиновник	20	учила школу и 6 месеци у Окружном начелству	–
26.	Штулић Михаило	магационер	47	у овој болници	–
<i>Кројачница и вешерница</i>					
27.	Хаци-Петровић (Чедомира) Надежда	шваља	18	учила школу, а од 15. јуна 1944. у овој болници	–
28.	Живановић Мирослава	праља	42	у овој болници	–
29.	Митровић (Станислава) Војислава	праља	41	у овој болници	–
<i>Кухиња</i>					
30.	Стојановић Јелена	куварица	58	у овој болници	–
31.	Кудравац Вида	пара-кувар	48	у овој болници	–
<i>Спољни службеници</i>					
32.	Томић Ж. Сретен	дезинфектор – бравар	35	у овој болници	–
33.	Глишић Божидар	служитељ	57	у овој болници	–
34.	Грковић Петар	служитељ	54	у овој болници	–
<i>Пријемно одељење</i>					
35.	Перишић Михаило	болничар	32	код своје куће	мобиљсан
36.	Радуловић Бранко	чиновник	47	у овој болници	–

Треба напоменути да су, крајем 1944. године, урађена три списка запослених у болници и број запослених се креће од 34 до 38. Разлог за то су, највероватније, премештаји из једне у другу здравствену установу.

Среска народна амбуланта у Каменици имала је само одељење опште медицине у којој је радио само један лекар.

Списак запослених у Санитетском одсеку у Мионици 1944. године¹⁶

<i>Ред. бр.</i>	<i>Презиме и име</i>	<i>Занимање</i>	<i>Година рођења и месито</i>	<i>Где је био запошлен за време окупације</i>	<i>Примедба</i>
1.	Михајловић М. Љубивоје	срески лекар и санит. референт	9. август 1891, Крагујевац	–	Има звање вишег здрав. саветника, а у служби је од 1922.
2.	Јосимовић Ж. Зорка	добровољна болничарка	15. април 1891, Београд	шеф архива VI одељења Банске управе – Скопље, званичник – дневничар	Завршила курс за болничаре 1912. Отпуштена из службе 15. септ. 1941.
3.	Ђапа Н. Јованка	болничарка и неговатељица у Дому избегличке деце у Боговађи	19. септембар 1911, Рајловац – Сарајево	–	„Веома спремна – даје и инјекције!”

Спискови запослених на територији СНО Уб

На територији Тамнавског среза, 1. децембра 1944,¹⁷ било је 5 лекара, 1 бабица, 1 нудиља и 1 болничар Војне амбуланте у Убу, и то:

- Др Ђириловић М. Александар, Команда Уб
- Др Вучковић Н. Драгослав, срески лекар, Уб
- Др Туцовић М. Зорка, приватни лекар Уб (пребачена у Народну амбуланту – Ваљево)
- Др Антоновић П. Милан, референт санитета у Бањанима
- Др Банковић М. Милосав, референт санитета у Лајковцу
- Глигорић М. Живка, бабица, среска, Уб
- Грковић Р. Милка, нудиља, Лајковац
- Јоксимовић М. Миодраг, болничар Војне амбуланте (Команде) у Убу

За запослене у амбуланти у Лајковцу 1944.¹⁸ има нешто више података:

¹⁶ Исто, Списак санитетског особља среза колубарског, 14. децембар 1944, кут. инв. бр. 1

¹⁷ Исто, Подаци о здравственом особљу на територији СНОО Уб упућени Округном референту санитета 18. децембра 1944, кут. инв. бр. 1

¹⁸ Исто, Списак службеника Удружене здравствене општине у Лајковцу 1944, кут. инв. бр. 1

Ред. бр.	Презиме и име	Занимање	Година старости	Где је био запослен за време окупације	Примедба
1.	Банковић М. Милосав	лекар и сант. референт (шеф амбуланте)	56	ради од 1923.	–
2.	Грковић Р. Милка	сестра – нудиља	29	ради од 1939.	–
3.	Стефановић Добрила	бабица	–	–	–

**Списак запослених у здравственим установама у
Обреновцу 1944. године¹⁹**

Ред. бр.	Презиме и име	Занимање	Година старости	Где је био запослен за време окупације	Примедба
1.	Орлић (Петра) Дејан	епидемиолог – средски лекар, Команде места, болнице и амбуланте	46	лекар антима-ларичне станице у Обреновцу	–
2.	Николић (Ивана) Душан	интерниста – лекар болнице и амбуланте	45	уредски лекар	мобилисан и отпутовао за Ваљево
3.	Марковић (Петра) Милица	интерниста – лекар болнице и амбуланте	46	приватни лекар	–
4.	Пурић Ристо	лекар	–	–	мобилисан (рођени брат народног хероја Наде Пурић, <i>нап. аутора</i>)
5.	Кандић (Светолика) Тадија	стручни болничар	35	–	–
6.	Марковић Јован	зубар у амбуланти	–	приватна радња	–
7.	Радовановић Миодраг	стручни болничар	25	–	–
8.	Каначки (Васе) Даринка	болничарка	22	домаћица	–

¹⁹ Исто, Подаци о здравственом особљу на територији Посавског среза, децембар 1944, кут. инв. бр. 1

9.	Пурић (Светозара) Васа	болничар	17	–	добровољно дошао на рад
10.	Ћирић (Милутина) Миливој	болничар	17	–	добровољно дошао на рад
11.	Лазић (Драгојла) Богољуб	болничар	17	–	добровољно дошао на рад
12.	Грубешаћ (Стојана) Ставан	дезинфектор	48	–	–

Радовановић С. Миодраг у својој молби за запослење изнео је занимљиву животну причу, али податке везане за историјат Обреновца. Рођен је у Ваљеву 2. августа 1919; завршио је 4 разреда гимназије са малом матуром и санитетску школу у периоду 1938-1940, па је након тога радио у више болница. Када је отпочео Други светски рат ступио је одмах у Колубарски партизански одред где је остао до 14. јануара 1942, када су ухватили Љотићевци и предали специјалној полицији у Београду, а ови Војном суду у Ваљево који га је протерао у Немачку. Из заробљеништва је пуштен 1943. године (у упитнику је написао „бегство”) и ради као физички радник код фирме „Уљарица” у Забрежју. По ослобођењу Обреновца, 1. октобра 1944, добровољно се јавио на дужност у болници 12. корпуса, као лекарски помоћник. Ту је радио све до јула месеца 1945, односно до расформирања Команде места у Обреновцу и војне болнице. Без икакве накнаде, прихватио је посао у Среској народној амбуланти, па пошто „нема имовине, како покретне, тако и непокретне”, јануара 1945. моли за посао. Његов захтев је решен тек јануара 1946. године од када ради као дезинфектор.²⁰

*

СПИСАК ЛЕКАРА У ВАЉЕВСКОМ ОКРУГУ 1945. ГОДИНЕ²¹

ОНО Ваљево и ГНО Ваљево

Орлић др Дејан, в. д. повереника Здравственог одељења

Државна болница – Ваљево

Тодоровић Бранислав, шеф хируршког одељења

Коцић Анђелија, лекар дечијег одељења

²⁰ Исто, Персонално одељење ОНО, Попуњен упитник од 15. јануара 1946, кут. инв. бр. 4

²¹ Исто, Персонално одељење ОНО, дел. бр. 146, од 30. августа 1945, кут. инв. бр. 3

Ненадић Рајко, шеф дечијег одељења
Љубисављевић Сава, шеф грудног одељења

Народна амбуланџа ОНО Ваљево

Перишић – Иванишевић Милица, управник Народне амбуланте
Даниловић – Кеслер Бранко, зубни лекар
Симеуновић Радоје, лекар
Урошевић Милорад, лекар
Филиповић Милена, лекар
Драшкоци Јелисавета, лекар
Туцовић Зорка, лекар

СНО Ваљевска Каменица

Јелић Драгутин, срески лекар

СНО Мионица

Михајловић Љубивоје, санитарски референт СНО Мионица

СНО Уб

Уб

Вучковић Драгослав, санитарски референт СНО Уб
Ђириловић Александар, приватни лекар, Уб
Боцић Вељко, лекар Здравствене општине Бањани

Лајковац

Банковић Милосав, лекар Удружене здравствене општине Лајковац

СНО Обреновац

Ђирић Милутин, шеф санитарског одсека
Пурић В. Риста, в.д. референта санитета и управника Народне амбуланте

Марковић Милица, лекар Народне амбуланте
Стојшић Драгољуб, приватни лекар
Константиновић Ј. Александар, лекар Здравствене задруге

Крајем 1945. године²² квалификациона структура здравственог особља, посматрано по срезовима Ваљевског округа и здравственим

22 Исто, Здравствено одељење ОНО, Извештај – подаци о здравственим приликама и здравственим установама у Ваљевском округу, де. бр. 1749, од 7. децембра 1945, кут. инв. бр. 2

установама, била је следећа: ГНО Ваљево и Ваљевски срез – Народна амбуланта 5, Државна болница 6; Посавски срез 3, Тамнавски срез 2 и Народна амбуланта у Лајковцу 1; Колубарски срез 1 и Подгорски срез 1 лекар. Дипломираних дезинфектора било је 3, а постојале су 3 дезинсекционе станице и 3 купатила (Ваљево, Обреновац и Забрежје); 3 парна котла, 4 суве коморе и око 80 српских буради. Пегавог тифуса у децембру 1945. није било, а порекло заразе из новембра (3 случаја) су затвори, а нарочито заробљенички логор. Процент вашљивости у Округу, како одела тако и главе, износи 10-15%. Највише су вашљиви Цигани заробљеници. У Округу има 7 затвора и здравствени и хигијенски надзор над затвореницима врше срески лекари. У Округу ради 6 народних амбуланти (среска седишта и Лајковац) које месечно обаве око 15.000 прегледа. Новоосновани Антитуберкулозни диспансер ради „за сада добро”. Прегледи лечење су бесплатни – месечно око 600 прегледа. Грудно одељење је основано при болници и има 14 постеља. У новембру 1945. формирана је школска поликлиника и приликом систематског прегледа установљено да је 14% деце болесно.

Здравствено одељење ОНО Ваљево у 1946. године²³ у свом саставу и у својој надлежности имало 6 здравствених установа окружног значаја и све су биле у Ваљевоу. Укупно су запошљавале 92 радника, иако су поједини лекари обављали посао у две здравствене установе (Народној амбуланти ОНО, Антитуберкулозном диспансеру или Окружној болници).

1.

Назив здравствене установе:

Здравствено одељење ОНО Ваљево

Послове које обавља – надлежности установе:

Целокупне послове организације здравствене службе у Округу ваљевском: надзор на спровођењу свих потребних мера у погледу лечења, чувања и здравствене заштите широких народних слојева предвиђених законима, уредбама и правилницима здравствене службе.

Колико одељења или одсека има:

- апотекарски центар
- финансијски одсек
- одсек за обнову и изградњу
- санитарно-епидемиолошки одсек
- статистички одсек

23 Исто, Здравствено одељење ОНО, Подаци о организацији Здравственог одељења ОНО Ваљево са пописом здравствених установа, дел. бр. 1953, од 2. октобра 1946, кут. инв. бр. 5

- персонални одсек
- секретаријат

Презиме и име службеника и звање:

Др Дејан Орлић, повереник одељења (бактериолог и епидемиолог)
Марковић Б. Надежда, помоћник повереника
Стојковић Љубомир, админ. фин. радник
Живковић Обрад, дезинфектор

Напомена:

Недостаје архивски чиновник

2.

Назив здравствене установе:

Антитуберкулозни диспанзер у Ваљеву

Послове које обавља – надлежност установе:

Противтуберкулозна установа: изналажење лечење и спречавање ширења туберкулозних обољења

Колико одељења или одсека има:

- клинички одсек
- рендгенолошки одсек
- терапеутски одсек
- статистички одсек
- лабораторијски одсек
- секретаријат

Презиме и име службеника и звање:

Др Сава Љубисављевић, шеф диспанзера који уједно води рентгенолошки, терапеутски и статистички одсек Ковачевић Јованка, сестра нудиља (даје инјекције, обилази домове оболелих и друго)

Напомена:

Остала места су празна која треба попунити

3.

Назив здравствене установе:

Окружна санитарно-епидемиолошка станица

Послове које обавља – надлежност установе:

Целокупне стручне анализе (серолошко-бактериолошке и хемијске): све потребне мере на изналажењу, лечењу и спречавању епидемија заразних обољења; преглед пијаћих вода и намирница.

Колико одељења или одсека има:

- серолошко
- бактериолошко одељење
- хемијско одељење
- епидемиолошко одељење
- администрација

Презиме и име службеника и звање:

Др Драшкоци Јелисавета, шеф станице
Чекић Ђорђе, лаборант
Миладиновић Милена, хемичар (хемијске анализе – место је предвиђено од 1947)
Филиповић Здравко, дезинфектор
Мишовић Видосава, одржавање чистоће

Најомена:

Нема

4.

Назив здравствене установе:

Окружни санитарни инспекторат Ваљево

Послове које обавља – надлежности установе:

Целокупна контрола у циљу унапређења и надзора свих грана производње, рада и друштвеног живота, као и надзор над производњом и прометом животних намирница у Округу ваљевском.

Колико одељења или одсека има:

Инспекциони одсек

Презиме и име службеника и звање:

На предлог Мин. народног здравља постављен је Милутин Николић, лекарски помоћник

Најомена:

Место је за сада празно, и предлог је да се због малог лекарског кадра Инспекторат споји са Здравственим одељењем ОНО

5.

Назив здравствене установе:

Народна амбуланта ОНО Ваљево

Послове које обавља – надлежности установе:

Обавља опште амбулантске прегледе, послове мале хирургије, антирабишно лечење, лечење кожно-венеричних обољења, зубарске послове; амбулантске прегледе школске, предшколске и мале деце; саветовање мајки, одојчади и мале деце.

Колико одељења или одсека има:

- Интерно одељење
- Хируршко и антирабишно одељење
- Школска поликлиника
- Дечије одељење са саветовалиштем за мајке, одојчад и малу децу
- Кожно-венерично одељење
- Саветовалиште за труднице
- Зубна амбуланта
- Администрација и рачуноводство

Презиме и име службеника и звање:

Др Иванишевић Милица, управник и шеф кожно-венеричног одељења
Др Костић Милорад, „добровољни лекар”
Др Станишић Милан, здравствени референт ГНО Ваљево
Радојчић Вера, званичник – дневничар
Николић С. Оливера, медицинска сестра
Др Рајко Ненадић, шеф Дечијег одељења
Стојковић Љ, Живка, бабица
Др Филиповић Милена
Пантелић Добривоје, болничар
Др Туцовић Зорка
Др Орлушић Христина, хонорарни зубни лекар
Чолић Надежда, финан.-благајничке послове
Петровић Љубица, званичник – дневничар
Новокмет Јово, служитељ

Најомена:

Нема

6.

Назив здравствене установе:

Окружна болница Ваљево

Послове које обавља – надлежности установе:

Прима негује и лечи болеснике

Колико одељења или одсека има и имена службеника са звањем:

- Хируршко одељење (др Стефановић Радомир, в.д. управник; Срећковић Симка, инструментарка; Украјинска Лидија, медицинска сестра; Поповић Милица, болничарка; Глигоровић Цветанка, болничарка; Бобовац Јован, болничар и Јаковљевић Милан, болничар – служитељ)
- Гинеколошко одељење (др Стамболић Благоје, шеф одељења и лекар – гинеколог; др Туцовић Зорка, лекар – гинеколог; Живић Лепосава, бабица; Илић Радмила, бабица; Флоријанчић Љубинка, сестра нудиља; Остојић Даница, болничарка – служитељка и Гордовић Радосава, чистачица – надничар)
- Унутрашње одељење (др Бенечини Лудвик, шеф одељења; Павловић Тајана, медицинска сестра и Илић Нера, чистачица – дневничар)
- Дечије одељење (одељење је тек у формирању; др Ненадић Рајко, шеф одељења и Опсеница Драгица, дечија неговатељица)
- Заразно одељење (др Пауновић Маргита, шеф одељења; Милинковић Мара, болничарка и Илић Сибинка, чистачица)
- Грудно одељење (др Љубисављевић Сава је в. д. шеф одељења, јер је шеф Анти tubеркулозног диспанзера; Курлагић Милутин, болничар и Сикирица Јелица, чистачица. У напмени пише да би „Услед малог броја лекара Грудно одељење требало спојити са Анти tubеркулозним диспанзером”.)
- Апотека (Зафировић Драга, шеф апотеке и Шошкић Зорка, дневничар – служитељ)

- Пријемно одељење (Стевовић Михаило, болничар)
 - Управа (Павловић Владимир, економ; Радуловић Блажо, режисер; Ракић Радомир, обавља архивске послове; Штулић Михаило, админ. послове; Штулић Марица, води протокол пријема болесника; Мило-сављевић Драгослав, служитељ; Томић Сретен, бравар и дезинфектор; Глишић Божидар, служитељ - дневни вратар; Грковић Петар, одржавање чистоће болничког круга; Станковић Јелена, главна куvariца; Урошевић Александра, помоћна куvariца и чистачица; Живановић Мирослава, праља; Митровић Војислава, праља и надзорник рубља; Хаџи-Петровић Надежда, шије болничко рубље)
-

Здравствене установе средског значаја биле су народне амбуланте на територији срезова у Округу и болница у Обреновцу. Организација и персонал није промењен у односу на претходну, 1945. годину.

Највише лекара, и у 1944. и 1945, радило је у Народној амбуланти у Ваљеву – 6, док је у Народној болници у Ваљеву, касније Окружној болници 1944. радило 3 лекара и 1 апотекар, да би се, 1946. године, број лекара повећао на 7, а осталог особља било је 35 – укупно 42. Колико је било мало здравственог особља најбоље може да се види из паралеле броја лекара у тада Окружној болници и данашње Ваљевске болнице. И једна и друга су покривале велику територију. Данас Ваљевска болница прихвата и лечи становнике са подручја шест општина Колубарског округа (Ваљево, Осечина, Мионица, Љиг, Лајковац и Уб) површине 2.474 километра са 192.204 становника, што је приближно иста величина територије и број становника из периода после Другог светског рата. О здравственој заштити и стационарном лечењу становника, 2007. године, води бригу 173 лекара, двоје фармацеута и око 950 другог особља.²⁴

Лекари и апотекари у Ваљевском округу

Постављења и премештаје лекара у здравствене установе вршило је Министарство народног здравља НР Србије. За пријем у државну службу, да би, како се тада говорило, били „у служби народа”, лекари су лично попуњавали образац са основним биографским и професионалним подацима. Посебно на крају обрасца била је откуцана „карактеристика”, написана од стране стручне службе при ОНО Ваљево или средских народних одбора, односно оцена „понашања” датог лица и чланова његове уже породице у периоду од капитулације до ослобођења. У многим професијама, управо су карактеристике утицале на

²⁴ Ранковић, Здравко, н. д., стр. 244-245

пријем у службу, док код лекара то није био случај зато што их је било мало.

Подаци о лекарима и апотекарима у Ваљевском округу урађени су на основу попуњених образаца (Упитни арак „Б”).²⁵

Попуњени обрасци имали су 22 тачке – питања, од којих су на првих 10 питања тражени уобичајени одговори (име и презиме, датум рођења, школска спрема, народност, вероисповест, професионални пут, породично стање, прележане заразне болести), потом следе одговори – „опис живота и рада за време окупације” и „преко кога, када и чиме је помагао Н.О.В. Југославије”. Одговоре на дата питања уносио је запослени. Нешто касније, здравствене установе су доставиле податке о службеницима – избеглицама који су до 6. априла били на служби на територији Босне и Херцеговине, као и осталим федералним јединицама. Тај податак дат је уз кратке биографије лекара на раду у Ваљевском округу у периоду 1944-1946. година.²⁶ Биографије лекара и апотекара изложене су азбучним редом по срезовима Ваљевског округа, а у оквиру њих по здравственим установама које су тада постојале.

ГНО и СНО ВАЉЕВО

Војна болница – Ваљево

Игњатовић (Душана) др Радивоје, рођ. 2. фебруара 1903, Алексинац, завршио је Медицински факултет у Ростоку (Немачка) 1930, специјалиста за гинекологију и акушерство, ожењен, говори немачки, време окупације провео у Београду на хируршким одељењима разних болница, 1944. мобилисан и ради као заменик шефа кожно-венеричног одељења подручне Војне болнице у Ваљеву.

Јанковић (Стевана) др Панта, рођ. 12. јула 1900, Врагочаница (Срез подгорски), у богатој сеоској породици. У бившој Југославији отац му је био народни посланик и радикалски првак. Завршио је Медицински факултет у Нансију (Француска) 1927, нема специјалност, ожењен, троје деце, говори француски, све време радио као срески лекар у Ваљеву, а од 20. октобра до 20. децембра 1944. лекар у Војној болници у Ваљеву, затим као епидемиолог Ваљевске војне области за IV дивизију у Ваљеву.

25 Исто, Здравствено одељење ОНО, Попуњени обрасци запослених и спискова из 1944-1946, кут. инв. бр. 1,3 и 8

26 Исто, исто, Списак службеника избеглица на територији ОНО Ваљево, дел. бр. 1892/45, од 1. августа 1945, кут. инв. бр. 3

Јовановић Ј. др Божидар, рођ. 4. јануара 1898. у Ваљеву, завршио је Медицински факултет у Лиону (Француска) 1923, специјалиста за кожно венеричне болести, ожењен, двоје деце, говори француски, од 1937. бави се приватном лекарском праксом у Београду (записан је као трећа поверљива личност у тајној комунистичкој партији у Београду), прележао је трбушни тифус и рекуренс; 9. септембра 1944. године дошао је у Ваљево и доласком војске био је референт санитета Команде места, а потом Команде подручја.

Милишић Ј. др Светолик, рођ. 8. јула 1898, Мостар, завршио је Медицински факултет у Бечу 1923, специјализирао хирургију, ожењен, једно дете, говори немачки, француски и енглески, није се бавио приватном праксом, за време окупације био „по логорима и у НОВ”, од маја 1944. у НОВ, шеф хируршког одељења подручне Војне болнице у Ваљеву.

Николајевић (Милана) др Борислав, рођ. 27. маја 1892, Честин (Срез гругански), завршио је медицину у Прагу (Чешка), ожењен, отац четворо деце, специјалиста за унутрашње болести, говори чешки и немачки, бавио се приватном праксом у Крагујевцу, а октобра 1944. мобилисан и ради као шеф унутрашњег одељења Војне болнице центра у Крагујевцу до децембра, од када је шеф подручне Војне болнице у Ваљеву.

Николић (Ивана) др Душан, рођ. 16. фебруара 1900, завршио је Медицински факултет у Београду 1926, специјалиста за унутрашње болести, удовац, говори немачки, радио је као војни лекар (1927-1933), лекар Унутрашњег одељења болнице у Београду (1935-1936), а од тада ради као срески лекар у Лајковцу и Обреновцу; „1941. затворен од Немаца због указивања помоћи партизанима и осуђен на смрт. Спасео се бекством; 1943. опет, због указивања помоћи, затворен од Гестапоа”, мобилисан октобра 1944, био је у Шапцу, па у Ваљеву у подручној Војној болници.

Стајић (Велизара) др Александар, рођ. 10. маја 1901, Врање (Срез пчињски), завршио је Медицински факултет у Београду 1926, ожењен, двоје деце, говори француски; док није постављен за управника подручне Војне болнице у Ваљеву, био је шеф интерног одељења Покретне војне болнице 305 I Армије, управник Подручне војне болнице у Младеновцу.

Штаб I армије Југословенске армије – Персонално одељење – Ниш доставио је молбу, 31. октобра 1945, ОНО Ваљево у којом се траже подаци и карактеристика за др Стајића. Том приликом је одговорено следеће: „*Др Стајић је живео за време окупације у Ваљеву, као управник*

болнице. Познати је као симпатизер ДМ, али није познато да је активно сарађивао са ДМ. Према болесницима партизанских породица држао се заиста лоше, али ипак је се држао лоше и према осталим болесницима од којих није имао материјалну корист.

Познато је да, навикнувши да живи као аристократија, да све око њега буде у реду, није са вољом прилазио болесницима лошијег материјалног стања и као велики плашљивац бојао се да му ма какву пажњу укаже прогањаним болесницима или ипак њиховим породицама.

Међутим данас, изгледа да се помирио са данашњим стањем и да улаже више од себе да помогне државу²⁷

Хрњичек Ј. др Боровоје, рођ. 22. јануара 1906. у Београду, где је завршио и Медицински факултет 1933, специјалиста за кожно-венеричне болести, ожењен, двоје деце, говори француски и италијански; окупацију провео у заробљеништву у Италији и Немачкој, јула 1945. распоређен за шефа кожно-венеричног одељења подручне Војне болнице у Ваљевоу.

У документима се помиње и **Микић др Душан**, да је на војној дужности као в. д. шеф хируршког одељења Државне болнице у Ваљевоу, да је ожењен и да има двоје деце. Прво дете рођено је у Новом Саду, а друго у Београду, што највероватније указује на место рада до мобилизације и доласка у Ваљево. Других података нема.²⁸

Народна (окружна) болница и Народна амбулантија у Ваљевоу

Даниловић – Кеслер Д. др Бранко, рођ. 19. августа 1907, Сетин – Вуковар (Хрватска), докторирао зубну медицину у Бону (Немачка) 1930; ожењен, двоје деце; говори немачки, пре окупације био приватни лекар у Ваљевоу, а од ослобођења лекар Народне амбуланте и Војне болнице; за време рата хапшен од стране специјалне полиције у Београду као симпатизер и сарадник НОЈ (период 1941-1943. провео у Ваљевоу, 1943-1944. до августа у Београду, а од августа до новембра 1944. у Срему на ослобођеној територији); шеф зубне станице Подручне војне болнице у Ваљевоу, а потом у Народној амбуланти.

Драшкоци др Јелисавета, рођ. 8. децембра 1896, Свилајнац (Срез ресавски), од оца Јулија, апотекара; завршила је средњу школу у Ници, а Медицински факултет у Тулузу (Француска) 1923, специјалиста за серо-бактериологију; говори француски, енглески, чехословачки и не-

27 Исто, Персонално одељење, Карактеристика за др Стајића, дел. бр. 1068, од 3. децембра 1945, кут. инв. бр. 1

28 Исто, Здравствено одељење ОНО, Пријава за породични додатак, од 2. маја 1945, кут. инв. бр. 3

др Јелисавејта Драшкоћи

др Милица Иванишевић-Перишић

мачки; од 1923. радила као секундарни лекар, а од наредне, 1924, као серо-бактериолог у Београду; већ 1925. постављена је за шефа бактериолошке службе у Љубљани, затим ради у Суботици, Пожаревцу, и Новом Саду, од 1936. године у Хигијенском заводу у Скопљу, одакле је избегла у Ваљево, 19. марта 1943, а од 13. новембра 1944. ради у Народној амбуланти у Ваљеву. Никада се није бавила политичким радом јер јој „рад у лабораторији не дозвољава, а ни здравље”.

Иванишевић-Перишић (Андрије) др Милица, рођ. 1. новембра 1901, Пожега, Округ ужички, у породици средњег имовног стања. Медицински факултет у Београду завршила је 1929, лекар опште праксе, а нарочито се бави праксом целокупног лекарства код школске деце (завршила тромесечни курс за школског лекара); удата, једно дете; пре и за време окупације била лекар Школске поликлинике Дома народног здравља у Ваљеву, а од 29. марта 1945. управник Народне амбуланте у Ваљеву; није се бавила политичким радом.

Јовановић др Василије, рођ. 28. августа 1912, Вучитрн, завршио је Медицински факултет у Београду 1937, специјалиста опште медицине и за туберкулозу, ожењен, служи се француским и немачким језиком; за време окупације радио у Чачку, у Гимназији у Ужицу до 1942, затим у Војној болници у Крагујевцу, кратко време у VI личној дивизији, а оснивањем Санитетског одељења ОНО Ваљево постављен је за повереника.

Ковачевић П. др Богољуб, рођ. 5. марта 1898, Ваљево, завршио је Медицински факултет у Паризу 1924, специјализирао хирургију; ожењен, двоје деце, говори француски и немачки; до 1943. радио као уредски лекар у Ваљеву, 11. фебруара 1943. ухапшен и спроведен на Сајми-

др Василије Јовановић

др Добривоје Лукић

ште, затим био у немачком заробљеништву; по ослобођењу мобилисан и радио је у Београду као хирург I армијске хируршке болнице, од јуна 1945. на Хируршком одељењу у Нишу, а од септембра у демобилисан и упућен на рад у окружни уред у Ваљеву.

Костић К. др Милорад, рођ. 19. априла 1897, Крагујевац, завршио је Медицински факултет у Монпељеу – Француска 1923, специјалиста за унутрашње болести, ожењен, два сина, говори француски, а служи се немачким језиком, бавио се приватном праксом до 15. априла 1941. од када је у заробљеништву све до 25. јула 1943, када је ослобођен због болести; ради опет као приватни лекар у Ваљеву, мобилисан од 18. септембра 1944. до 13. октобра 1945, кад је отпуштен као стално неспособан због тешке форме астме са оштећењем срчаног мишића.

Коцић др Анђелија, рођ 30. октобра 1905. године у Дугосечају (Бадања)²⁹, Медицински факултет завршила у Београду, удата, говори мађарски и немачки; пре окупације радила у Дому здравља у Врању као волонтер, 1943. специјализирала дечије болести, а од ослобођења Ваљева лекар-приправник дечијег одељења Народне болнице у Ваљеву.

Лукић (Станимира) др Добривоје, рођ. 18. септембра 1904, Рабровица (Срез ваљевски), завршио је Медицински факултет у Бечу 1929, специјалиста за гинекологију и акушерство; нежењен, говори немачки; до 1941. радио у Државној болници у Сарајеву, а од 1. јуна 1941. до 15. септембра 1944. шеф Гинеколошког одељења Државне болнице у Ваљеву, када је мобилисан у Југословенску армију и на фронту је био до

²⁹ У другом документу као место рођења наводи се *Диласечај, барески*.

1. септембра 1945. Поново је постављен за шефа Гинеколошког одељења Окружне народне болнице у Ваљеву и на тој дужности остаје до почетка априла 1946, када је разрешен дужности решењем Министарства народног здравља и „стављен на расположење” истом министарству.³⁰ Интересантно, иако је рођен у околини Ваљева, пошто је 1941. године дошао из Сарајева у Ваљеву, у неким документима третиран је као „избеглица из Сарајева”.

Љубисављевић Д. др Сава, рођ. 12. децембра 1912, Орсовица (Срез моравски) завршио је Медицински факултет у Београду 1939; специјалиста за грудне болести, специјално туберкулоза; нежењен, служи се руским и француским језиком; пре и за време окупације био лекар у одељењу за диспанзерску службу Градске болнице у Београду; јануар – март 1945. провео на Црном врху као лекар прве омладинске радне бригаде за сечу дрва, а 1. јула 1945, постављен је за шефа Грудног одељења и антитуберкулозног диспанзера Народне болнице у Ваљеву. Маја 1946, синдикалне подружнице при здравственим установама организоване су и узеле учешће у првомајском такмичењу. Од здравствених радника на територији Ваљевског округа проглашени су за ударнике и награђени са новчаном наградом по 1.000 динара, др Сава Љубисављевић и Сретен Томић, бравар и дезинфектор.³¹ У образложењу, између осталог, пише да је шеф грудног одељења Окружне болнице у Ваљеву и шеф антитуберкулозног диспанзера у Ваљеву, да је се у свом свакодневном раду на сузбијању туберкулозе савесно заузимао, „не жалећи труд у времену рада, а тако исто и прековремено”, као и да је често одлазио на терен са санитетским екипама, указујући лекарску помоћ „ширим народним слојевима, радном свету села, где је такође улагао сав свој труд, не штедећи себе у раду”. Убрзо, овај исцрпљујући рад одразио се на здравствено стање др Љубисављевића. Наиме, средином јула 1946, затражио је боловање, и како је сам навео, „налази се у тешкој служби у Антитуберкулозном диспанзеру, изложен је сталној инфекцији и штетном дејству рентгенских зракова” – добио је 30 дана боловања за опоравак. Случај је хтео да крајем августа стигне допис – обавештење од Министарства народног здравља да ће Југословенско друштво фтизиолога, средином септембра 1946, организовати Конгрес фтизиолога ФНРЈ у Опатији.³² Нажалост, због болести он није могао да присуствује.

30 МИАВ, Персонално одељење ОНО Ваљево, дел. бр. 778, од 1. априла 1946, кут. инв. бр. 4

31 Исто, Здравствено одељење ОНО, Подаци о проглашеним ударницима, дел. бр. 1458, од 17. августа 1946, кут. инв. бр. 5

32 Исто, Персонално одељење ОНО Ваљево, дел. бр. 2050, од 26. августа 1946, кут. инв. бр. 4

Ненадић (Јевте) др Рајко, рођ. 18. новембра 1905, Бољанић (Пљевља), матурирао у Ваљевоу 1923/24, Медицински факултет завршио је у Београду 1931, специјализирао педијатрију 1936. у Београду, а потом годину и по дана у Лиону и Паризу на доспецијализацији, неожењен; говори француски; радио је у Државној болници у Београду, затим Заводу за здравствену заштиту матери и деце у Београду; за време окупације био лекар и в.д. управник Централног хигијенског завода у Београду (Дом материнског удружења); пре рата био је члан Демократске странке, а за време окупације није се бавио политичким радом; 1. фебруара 1945. премештен је за Ваљево и ради као шеф дечијег одељења у Народној болници у Ваљевоу. Као „створени непријатељ НОП-а” после рата, како се сам изјашњавао да је један „од оних који су непоправљиви” хапшен је од стране нових власти и „сада је пуштен да се брани са слободе”.³³ Констатује се да је као лекар „на дужности тачан и доста предузимљив око болесника” и шеф Дечијег одељења Окружне болнице у Ваљевоу.

Николић (Зафира) др Милан, рођ. 5. јула 1897, Ратаје, Срез пчињски (Врање), завршио је Медицински факултет у Прагу (Чешка) 1926, специјалиста за унутрашње болести, говори чешки и немачки, ожењен (двоје деце), радио је у Врању, Чачку, Сијеринској Бањи, Травнику, а од 1937. Бановској болници у Ваљевоу; за време окупације лечио рањене и болесне партизане на свом одељењу, шеф заразног и интерног одељења и војни лекар, а од марта 1945. шеф унутрашњег одељења Народне болнице у Ваљевоу.³⁴

Орлић (Петра) др Дејан, рођ. 1. јануара 1899, Кореница – Лика (Хрватска), завршио је Медицински факултет у Прагу 1926, специјалиста – бактериолог, ожењен, једно дете, говори немачки и чешки; радио је у домовима народног здравља у Ливну, Травнику, Вуковару, одакле за време рата долази за лекара у Централни хигијенски завод у Београду и у Антималаричну станицу у Обреновцу, а од ослобођења ради као лекар Команде места Обреновац, срески санитетски референт и управник болнице у Обреновцу, да би од 1. новембра 1946. обављао дужност начелника Здравственог одељења ОНО Ваљево; пре рата био је члан Демократске странке.

Пауновић-Николетић др Маргита, рођ. 31. децембра 1912, Врњачка Бања (Срез трстенички), завршила Медицински факултет у Београду

³³ Исто, Фонд: А.7.1.250. Општински комитет Савеза комуниста Србије Ваљево – Ваљево (1944-1990), Картони са кратким биографијама и карактеристикама, без датума – *фонд у рагу*

³⁴ Исто, Здравствено одељење ОНО, Персонална досијеа, кут. инв. бр. 4

др Милан Николић

др Марјитка Пауновић-Николетић

1936, удата (осталих чланова породице нема, јер како је навела: „цела породица ми је убијена од Дражиноваца”); ради од 1937. као лекар Грудног и Унутрашњег одељења Државне болнице у Београду, кратко 1940. ради као лекар у Хигијенском заводу у Скопљу, затим је отпуштена из државне службе 1941, да би 1943. била примљена за лекара Дома народног здравља у Ваљеву, а од новембра 1945. лекар Окружне болнице у Ваљеву. – „избегла из Скопља”

Симеуновић (Живка) др Радоје, рођ. 26. фебруара 1895, Бабина Лука (Срез ваљевски), завршио Медицински факултет у Бордоу (Француска) 1924, специјалиста опште праксе, говори француски; ожењен; пре окупације био срески лекар у Сомбору, за време окупације у Бабиној Луци, затим ради у Ваљеву као здравствени референт при Окружном начелству, а 1943. је пензионисан због болести; 1944. године мобилисан и ради месец дана као лекар школе на Бањици. Команда НОВ и ПОЈ ослободила га обавеза због болести; затим ради у Народној амбуланти у Ваљеву. Пре окупације био „стари радикал”, а током окупације није припадао ни једној странци.

Стамболовић др Благоје, асистент – дневничар Медицинског факултета у Београду премештен је за в. д. шефа Гинеколошког одељења Окружне народне болнице почетком 1946, решењем Министарства народног здравља, на место дотадашњег, др Добривоја Лукића.³⁵

Станишић М. др Милан, рођ. 5. јула 1909, Бујачић (Срез ваљевски), завршио је Медицински факултет у Београду 1936, специјалиста цело-

35 Исто, исто, дел. бр. 779, од 1. априла 1946, кут. инв. бр. 4

купног лекарства, ожењен, једно дете; служи се француским и немачким језиком, све време окупације био у заробљеништву у Немачкој (сталаг IV и IV Ц) и радио у заробљеничкој болници; од 1. августа 1945. ради као војни лекар.

Стефановић (Милана) др Радомир, рођ. 30. маја 1895. у селу Шушеока (Срез колубарски), из земљорадничке породице, завршио је Медицински факултет у Монпељеу (Француска) 1922, специјалиста за хирургију (нарочито трбушне операције), говори француски, удовац. Пре рата припадао је Земљорадничкој странци због чега је за време окупације био прогањан. За време рата бавио се приватном праксом у свом санаторијуму и више пута хапшен јер је лечио и прегледао све рањене партизане у болници којом је руководио др Миодраг Јовановић (октобра 1941. провео месец дана у затвору у Ваљеу; фебруара 1942. ухапшен и спроведен у Шабац на недељу дана, 1943. ухапшен и спроведен у Управу града Београда где је провео 6 недеља, марта 1944. ухапшен и одведен у логор на Бањици где је био два месеца), био је хирург 25. дивизије II Армије у Босни на фронту, затим у Војној корпусној болници у Ваљеу, а од 1. октобра 1945. управник Народне болнице.

Тодоровић В. др Бранислав, рођ. 6. октобра 1894, Суботица – Срез посаво-тамнавски (Подрински), завршио је Медицински факултет у Монпељеу (Француска) 1923; ожењен, две кћерке; говори француски, италијански и немачки; пре рата управник Војне болнице у Осијеку (Хрватска) и шеф Хирушког одељења 11 година; за време окупације пола године је био у ропству у Италији, затим ропству у Немачкој – 3,5 године, где је био „главни хирург у заробљеничкој болници 17а”; после окупације, 1. јула 1945, постављен је за шефа Хирушког одељења Народне болнице у Ваљеу.

Тошић Ж. др Олга, рођ 5. октобра 1914, Кумани, срез Ново Бечејски, завршила медицину у Београду 1940, доктор целокупног лекарства, а нарочито се бави малом хирургијом, говори француски, удата, за време окупације до септембра 1942. радила у Здравственој задрузи у Словцу, а потом у „Санаторијуму” др Стефановића у Ваљеу; мобилисана и ради као лекар на хирушком одељењу Народне амбуланте у Ваљеу.

Туцовић М. др Зорка, 30. октобра 1900, Ужице, завршила Медицински факултет у Београду 1935, специјалиста за гинекологију и акушерство, пре и за време окупације бавила се приватном лекарском праксом у Београду и Убу, од марта 1945. шеф гинеколошког одељења Народне амбуланте у Ваљеу.

Урошевић (Ђоке) др Милорад, рођ. 22. септембра 1889, Аранђеловац (Срез орашачки) – умро 20. новембра 1945. у Београду; завршио је Медицински факултет у Прагу 1928, нема специјалност али се бави, нарочито, туберкулозом плућа; ожењен, говори немачки и чешки; пре рата радио у Антитуберкулозном диспанзеру у Београду, а као управник и шеф, пре и за време окупације, антитуберкулозног диспанзера Дома народног здравља у Ваљеву, и није се бавио политиком; од априла 1945. налази се на лечењу у Београду (катар црева и оток јетре са жутицом), по ослобођењу био в. д. шеф лекара Народне амбуланте и антитуберкулозног диспанзера. Један је од ретких лекара, ако не и једини, за кога је на једном од упитних листова (има их више са различитим датумима – *џрим. ауџора*) написана негативна карактеристика. У упитном листу прослеђеном, 18. марта 1945, Повереништву здравља у Београду пише: „Именовани није присталица данашње борбе. Још увек пропагира и држи се линије бив. Равногорског покрета. Болестан је, а и пропао услед велике употребе алкохола. У недостатку лекара за којима се осећа потреба, одбор је мишљења да га треба и даље задржати на дужности као лекара у Народној амбуланти у Ваљеву.”

Филиповић (Савка) др Милена, рођ. 13. јула 1901, Миоковци – Чачак, завршила Медицински факултет у Београду 1928 – специјалиста за кожно-венеричне болести, служи се немачким језиком; пре окупације била лекар Државне болнице у Сарајеву, а за време окупације лекар Дома народног здравља у Ваљеву, мобилисана 22. септембра 1944. као лекар Народне амбуланте и Војне болнице у Ваљеву; марта 1945. постављена за шефа кожно-венеричног одељења Народне амбуланте у Ваљеву; није се бавила политиком.

Човић – Николић (Јове) др Јелена, рођ. 17. августа 1904, Жепче – Босна, завршила Медицински факултет у Бечу – Аустрија 1935, специјалиста целокупног лекарства (ужа специјалност женске болести), уда-та (једно дете), говори немачки, избегла је из Сарајева и фебруара 1942. почиње да ради у Окружном уреду за осигурање радника, а 18. септембра 1944. добровољно се пријавила Команди места која ју је распоредила на рад у Народну болницу, као организатора опоравилишта бораца И пролетерског корпуса у Боговађи, а затим прелази на интерно одељење Народне амбуланте у Ваљеву.

*

Никчевић др Петар, рођ. 3. априла 1902, Стубица, срез и округ Никшићки (Црна Гора), завршио Медицински факултет (нема података где), „стручњак за хирургију”, од 1930. ради и живи у Ваљеву, ожењен,

др Милена Филиповић

др Драžослав Вучковић

време окупације провео у Ваљево као хирург у Државној болници. Јула 1945. био је „главни хирург 48. ударне Македонске дивизије” и Председништво ОНО Ваљево шаље молбу Министарству народног здравља да именованог „преузму у службу у својству хирурга хируршког одељења Грађанске болнице у Ваљево.” Министарство је одбило захтев са образложењем док се „исти не врати из Ј.А. односно не ослободи војне дужности”. Иначе у карактеристици, између осталог, пише да се никад није бавио политиком већ да је био посвећен својој струци. „Ужива неподељене симпатије свог грађанства, како због стручног рада, тако и због свог социјалног става”. О томе какав је био као човек, иако није имао деце, са њим у домаћинству поред жене, његове мајке живела је и шеснаестогодишња „незбринута” избеглица. Нема података када се вратио у Ваљево, али зна се да је педесетих година радио у Ваљевској болници.³⁶

Павловић др Љубивоје, (познатији као др Калча). Почетком 1946, Министарство народног здравља Србије интервенисало је да др Павловић „који демобилисан из ЈА, а који је био грађански мобилисан” се запосли у Ваљевском округу. Уследила је преписка, дуга 6 месеци, између Персоналног и Здравственог одељења ОНО Ваљево са Председништвом ОНО Ваљево и Министарством народног здравља Србије, из које сазнајемо да именовани ради као хонорарни лекар при Експозитури за социјално осигурање радника у Ваљево, али да се не може

³⁶ Исто, исто, Персонална досијеа, кут. инв. бр. 3; Здравко Ранковић: *Ваљевска болница – Споменница о њеној 140. годишњици (1867-2007)*, стр. 218

„преузети у службу” зато што се „не може употребити за државну службу јер исти сем тога што је пијаница и отворени непријатељ НОБ, исти врло лоше поступа са странкама и у пијаном стању се отворено изражава отворено против данашњице тако да би његовим постављењем само крњили углед наше власти и болнице, а такође не постоји ни упражњено место где би се исти могао поставити.”³⁷ Последња изречена констатација је у супротности са извештајима у којима се стално наглашава недостатак лекара, остало, није за коментар. (*прим. аутора*)

Богусловски (Теодора) Анатолије, хемичар, рођ. 7. септембра 1900. у Русији, завршио је Филозофско – хемијски факултет у Београду 1933, специјалност – хемичар и бави се физиолошко-хемијским испитивањем животних намирница и анализом воде; радио је у Хигијенском заводу у Скопљу одакле је избегао; за време окупације радио као хемичар у Дому народног здравља у Ваљеву, а 22. септембра мобилисан за рад у Народној амбуланти.

СНО УБ (Уб и Лајковац)

Уб

Антоновић П. др Милан, рођен 7. августа 1912. у Пожаревцу, завршио је Медицински факултет у Београду 1936, специјалиста целокупне медицине, ожењен (једно дете), од 1940. болује од туберкулозе плућа, за време окупације радио на селу у Здравственој задрузи у Пецкој, а по ослобођењу лекар и управника среске здравствене задруге и народне амбулante у Бањанима.

Боцић К. др Вељко, рођ. 18. марта 1898, Заграђе (Срез зајечарски), завршио Медицински факултет у Београду 1927, ожењен, лекар Здравствене задруге у Бањанима; децембра 1945 због болести је напустио дужност.

Вучковић (Недељка) др Драгослав, рођ. 3. августа 1893, Крагујевац, започео је студије пре Првог светског рата у Цириху, дипломирао 1927. на Медицинском факултету у Загребу и специјализирао целокупно лекарство, ожењен, два сина, говори француски, чешки и немачки. Учествовао је у Првом светском рату од дана мобилизације 1914, до 9. фебруара 1919 (према уверењу Министарства војске и морнарице – Санитетско одељење бр. 764, од 2. фебруара 1927). Радио је у Кривој Паланци, Књажевцу, Краљеву, 1942. премештен је у Начелство среза Там-

37 Исто, исто, дел. бр. 277, од 29. јануара до 7. јуна 1946, кут. инв. бр. 4

навског – Уб, а августа 1945. преузет је у службу за средског лекара у Убу и обављао је дужност референта санитета СНО Уб.³⁸

Ђириловић М. др Александар, рођ. 15. августа 1903, Новаци (Срез тамнавски), завршио је је Медицински факултет у Београду 1929, специјалиста целокупне медицине, ожењен, говори француски и италијански добро, а служи се енглеским и немачким језиком; као санитарни капетан старе Југословенске војске заробљен и одведен у Немачку одакле је пуштен, као туберкулозни болесник, онда почиње да ради као приватни лекар у Убу, почетком октобра 1944. ступа у НОВЈ и ради као лекар Команде места Уб.

Лајковац

Банковић М. др Милосав, рођ. 23. јула 1888, Кусадак (Срез јасенички), завршио Медицински факултет у Прагу 1922, ожењен, двоје деце; радио је као лекар Удружења здравствених општина у Лајковцу, маја 1945. постављен за управника Народне амбуланте у Лајковцу.³⁹

СНО МИОНИЦА

Михајловић (Милутина) др Љубивоје, рођ. 9. августа 1891, Крагујевац, завршио је Медицински факултет у Прагу 1922, неожењен, говори француски и немачки, радио је Државној болници у Сарајеву до 1924. када је постављен за средског лекара Среза колубарског у Мионици; кратко, 1942. године, премештен је за референта за социјално старање и народно здравље Начелства округа Ваљевског, а потом враћен у Мионицу на исте послове где је после ослобођења преузет у службу и обављао послове референта средског санитета, радио као лекар у Команди места Мионица, школски лекар и шеф Среске народне амбуланте.⁴⁰

Коберидзе (Спиридона) др Михаило, рођ. 12. јуна 1874, Тбилиси (Грузија), завршио је медицину 1907. у Јуреу (Естонија) и специјалиста за хирургију, гинекологију и акушерство; удовац, једна кћер; говори руски, српски и италијански; до капитулације радио у Андријевици, Подгорици, Цетињу, Београду; рат провео у Београду и Горњој Топлици, као лекар Здравствене задруге Горња Топлица.

СНО КАМЕНИЦА

Драгутин (Радомира) др Јелић, рођ. 19. фебруара 1898, Ваљево, завршио Медицински факултет у Лиону (Француска) 1923, специјалност

38 Исто, исто, Персонална досијеа, кут. инв. бр. 3

39 Исто, исто, Персонална досијеа, кут. инв. бр. 4

40 Исто, исто

др Љубивоје Михајловић

др Александар Тириловић

др Драгумин Јелић

„практични лекар”, ожењен, двоје деце, говори француски, службу је започео у Државној болници да би од августа 1924, радио је као средњи лекар Среза подгорског, а по мобилизацији 1944, обављао је дужност референта санитета Команде места Каменица.⁴¹

СНО ОБРЕНОВАЦ

Константиновић (Јаноћка) др Александар, рођ. 22. новембра 1898, Крагујевац, завршио је Медицински факултет у Бордоу (Француска) 1924. године, ожењен, једно дете, говори француски, рат провео у Убу, радио као војни лекар 1941. и 1944/45, распоређен за лекара Здравствене задруге у Стублинама.

Марковић А. Јово, рођ. 1. маја 1903, зубни лекар (дентиста), медицинске науке завршио „код др у Тузли (од 1. маја 1918. до 1. фебруара 1924); Војна болница (зубно одељење) Сарајево (од 1. маја до 31. октобра 1924); код др Кишеа Тузла (од 1. новембра 1924. до 1. новембра

41 Исто, исто, Персонална досијеа, кут. инв. бр. 4. У једном, од ретко комплетно сачуваних персоналних досијеа, налази се „службеничка” заклетва коју је др Драгумин Јелић положио 1934. у присуству свештеника Вој. Протића, цркве у Каменици. „Заклетва – Ја Драгумин Јелић закљичем се Јединим и Свемоћућим Боћом, да ћу владајућем Краљу Петру II и Отаџбини бити веран, да ћу своју дужност по законима и законским наредбама вршити савесно, марљиво и нећривитрасно, имајући на уму једину оћићте јавне инћересе и избећавалућу све оно шћто би моћло бити на шћтећу поверене ми службе, да ћу чуватићу свој ућлед и ућлед својих сћпарешина, да ћу чуватићу службене тајне и уоћићте избећаватићу све оно шћто би моћло наудитићу поверећу у мој положјај. Тако ми Боћ помоћгао.”

1925)”, ожењен, једно дете. Концесију – одобрење за рад добио је од Министарства народног здравља, августа 1925. године.⁴²

Марковић (Петра) др Милица, рођ. 18. марта 1899, Голубац – Смедеревска Паланка (Срез јасенички), завршила Медицински факултет у Паризу 1923. године, удата, троје деце, говори француски, за време рата обављала приватну праксу у Обреновцу, а од 14. октобра радила у Војној болници у Обреновцу, односно Народној болници, па као лекар у Народној амбуланти у Обреновцу.

У попуњеном упитнику др Милице Марковић, упућеном Министарству народног здравља од стране Председништва ОНО, 23. фебруара 1946,⁴³ у тачки 13. на питање „Да ли је припадао издајничким редовима (недићевцима, љотићевцима, четницима) и какве је функције имао”, др Марковићка је одговорила: „Нисам припадала издајничким редовима, нити имала какву функцију.” На следеће питање – 14. „Има ли у окупаторској војсци или издајничким редовима кога од уже породице”, одговорила је: „У окупаторској војсци нисам имала никога. Муж др Витомир Марковић интерниран је у Немачку и до данас се није вратио.” Такође, у тачки 16 написала је да је 17-годишњи син Иван, гимназијалац у Ј.А. Треба додати да има две старије ћерке, Љиљану, 22 године, студента медицине и Гордану, 19 година, матуранта.

У карактеристици или општој оцени рада председник Посавског среза С. Бабић је написао:

„Именована је стјручне стјособностји врло добре.

На раду је вредна, заузимљива и уредна. Самоиницијативе у раду има. Владанања и понашања је врло доброг. Са службеницима и болесницима има врло лепо ојхођење.

За време окупаиције није сарађивала са окупаићором и њиховим помагаћима. Од ослобођења стјуйила је у Војно-народну болницу и радила предавно и савесно, а од расформиранања Војне болнице у Обреновцу, ради у среској Народној амбуланти.

Истјичемо, да је муж Миличин у заробљеништјву у Немачкој прегласен за народног злочинца, који се није хтиео вратиити својој кући.

Мишљенја смо да би је пребрало преузетти у државну службу, с обзиром да нема довољно лекара.”

То је потврђено и од ОНО Ваљево, где се констатује да именована више од годину дана ради добровољно у Народној амбуланти и пре-

42 Исто, Персонално одељење ОНО, Лични подаци о лекарима на територији Посавског среза, дел. бр. 449, од 22. фебруара 1946., кут. инв. бр. 4

43 Исто, исто, Попуњен упитник од 16. јануара 1946, кут. инв. бр. 4

длажу да се „постави за лекара Народне амбуланте у Обреновцу, као добар радник”.

Мијатовић Р. др Миодраг, рођ. 26. октобра 1904 (нема место рођ.), завршио Медицински факултет у Монпељеу (Француска) 1933. године, почетком 1946. радио је као лекар Социјалног осигурања радника и намештеника, ожењен, двоје деце.⁴⁴

Пурић А. др Ристо, рођ. 27[28]. септембра 1896, Ваљево, завршио Медицински факултет у Женеви (Швајцарска) 1922. године, специјалиста опште праксе (звање: „саобраћајни лекар”), неожењен, говори француски, време окупације провео у Обреновцу, а по ослобођењу у (14. октобар – 4. децембар) управник Војне болнице у Обреновцу, затим кратко у Команди места Ваљево, а од маја 1945. лекар војно-цивилној болници у Обреновцу, срески референт и управник среске Народне амбуланте у Обреновцу.

Стојић И. др Драгомир [Стојић Драгољуб], рођ. 17. децембра 1895. у Петки (Срез колубарски), завршио Медицински факултет у Лиону (Француска) 1922. године, лекар опште праксе, ожењен, троје деце, говори француски, руски и служи се немачким; током рата био је: „два месеца у заробљеништву у Нишу, два месеца у Стублинама, 15 месеци у Обреновцу, 32 месеца у заробљеништву у Немачкој (у Дортмунду и околини)”; стигао је у Обреновац транспортом из Немачке 1. септембра 1945; приватни лекар и лекар Среске народне амбуланте.

АПТЕКАРИ

У Ваљевском округу, током три послератне године, радило је 14 апотекара и 8 апотекарских помоћника. Подаци о апотекарима и осталом апотекарском особљу на територији Ваљевског округа урађени су на основу спискова и попуњених упитних листова.⁴⁵

ГНО Ваљево

Бузаљко М. Едхем, апотекар – магистар фармације, рођ. 1. марта [априла] 1898, Столац – Херцеговина, завршио фармацију на Универзитету у Загребу 1926, ожењен, троје деце, сувласник апотеке у Ваљеву, 24 године, са Јосифом Прикелмајером, члан ОНО и управе Црвеног Крста у Ваљеву.

44 Исто, исто, Лични подаци о лекарима на територији Посавског среза, дел. бр. 449, од 22. фебруара 1946., кут. инв. бр. 4

45 Исто, Здравствено одељење ОНО, Подаци о апотекама и дрогеријама и њиховом особљу, преузети су из упитних листова попуњених 1945. и 1946, кут. инв. бр. 3 и 7, као и из Персоналног одељења ОНО 1945. и 1946, кут. инв. бр. 3 и 4

*Бузаљко Едхем**Драђа Илић-Зафировић*

Гроздановић Драган, апотекар – магистар фармације, рођ. 21. марта 1903, Ваљево, 22 године стажа, тренутно ради у Новом Саду као управник III армијског слагалишта (добровољно је отишао у ЈА 15. септембра 1944), нежењен.

Илић-Зафировић М. Драга, апотекарка – магистар фармације, рођ. 18. априла 1910, Крушевица (Срез врањски), завршила фармацију на Филозофском факултету – Фармацеутски одсек Универзитета у Загребу 1935, разведена, службовање започела у Бановској болници у Охриду, све време радила као шеф апотеке бив. Бановске болнице у Битољу до 1940, као избеглица дошла у Ваљево и 1942. распоређена на рад у апотеци Бановске болнице у Ваљеву, а од марта 1945. ради као шеф апотеке при Народној болници у Ваљеву.

Тадић М. Пегар, апотекар – магистар фармације, рођ. 26. августа 1889, (отац му је такође био апотекар), завршио је фармацију на Универзитету у Загребу (негде пише у Грацу), удовац, ради у својој апотеци као шеф, због болести нема друга задужења.

Туцовић М. Светозар, апотекар – магистар фармације, рођ. 9. априла 1907, Ужице, потиче из сиромашне породице, отац му је био пекар и студирао је врло тешким приликама. Завршио фармацију у Загребу 1930, ожењен, двоје деце, власник апотеке у Ваљеву.

Јанковић Милутићин, рођ. 6. септембра 1909, Илок, ради као асистент фармације 9 година у апотеци Прикелмајер – Бузаљко, био је мобилисан у ЈА од 8. новембра 1944. до 1. септембра 1945, ожењен, троје деце.

Милосављевић Јелисавића, апотекарски приправник, рођ. 19. октобра 1922, Ваљево, ради у апотеци Тадића, неудата.

Николић В. Љубица, апотекарски приправник, рођ. 29. јула 1926, Ваљево, ради 6 месеци у апотеци Прикелмајер – Бузаљко, неудата.

Самокресовић Д. Оливера, апотекарски приправник, рођ. 8. марта 1923, Ваљево, ради 11 месеци као апотекарски приправник у апотеци Туцовића – Ваљево, неудата.

Трифунковић Марија, апотекарски приправник, рођ. 23. августа 1923, Ваљево, ради у апотеци Тадића – Ваљево, неудата.

Цветијевић И. Оливера, апотекарски приправник, рођ. 21. октобра 1921, Ваљево, ради 2 године као апотекарски приправник у апотеци Туцовића, неудата.

СНО Ваљевска Каменица

Јелић др Драгутин, срески лекар, води приручну државну апотеку (стекао право за држање „ручне апотеке” 1925. године).

СНО Мионица

Банковић М. Драгобрат, апотекар – магистар фармације, рођ. 23. септембра 1902, завршио фармацију на Универзитету у Загребу 1928, ожењен, време окупације провео на свом имању у Мионици, од 14. децембра 1944. добровољно ради као апотекар у среској апотеци при Народной амбуланти СНО Мионица, ожењен (у напомени пише: „Нема бирачко право”).

Поповић М. Коста, апотекар – магистар фармације, рођ. 22. јануара 1893, Ваљево, завршио фармацију на Универзитету у Загребу 1923, ожењен, два сина, ради 35 година у својој апотеци у варошици Мионица, учествовао је НОБ, поред апотекарског рада обавља функцију шефа финансијског одсека СНО Мионица и председник је среског ЈНОФ-а.

СНО Уб (Уб и Лајковац)

Јевтић Ј. Тоша, апотекар – магистар фармације, рођ. 26. октобра 1892, Шабац (Срез поцерски), завршио је фармацију у Прагу 1922, радио је као апотекар у Убу и помагао НОВ. У другом списку пронађени су следећи подаци: Јевтић Ј. Тоша, магистар фармације од 1. октобра 1909. године, рођ. 26. октобра 1892, Шабац, ради у својој апотеци у Убу, нежењен.

Кузнецов П. Андрија, апотекар – магистар фармације, рођ. 10. октобар 1897, Одеса (Русија), завршио је фармацију у Загребу 1926, ожењен, двоје деце, говори руски, власник апотеке у Лајковцу.

Мишковска Јелисаветија, апотекар у Убу (студент фармације), рођ. 8. октобра 1909, Лењинград (Русија), удата.

СНО Обреновац

Драјић М. Душан, апотекар – магистар фармације, рођ. 3. маја 1899, Шабац (Срез понерски), завршио фармацију у Прагу 1922, ожењен, двоје деце, говори чешки, власник апотеке, време пре и за окупације провео у Обреновцу, шеф грађанске апотеке у Обреновцу. У другом документу пише да „ради од 24. фебруара 1916“.

Јовановић (Душана) Ђорђе, апотекар – магистар фармације, рођ. 3. новембра 1909, Неготин (Срез крајински), завршио „Филозофски факултет (Фармацеутски одсек) у Загребу, на свој рођендан, 1933. године”, води секвестрирану апотеку Марка Стојановића у Обреновцу „који је одсутан”.

Радојковић Роксанда, апотекар – магистар фармације, рођ. 14. августа 1908, Ћуприја (Срез параћински), завршила фармацију на Универзитету у Загребу 1931, неодата, радила по разним апотекама од 1931. године, а по рату ради као апотекарски сарадник у апотеци мр Душана Драјића. Почетком 1946, решењем Министарства народног здравља „грађански је мобилисана” за апотекара апотеке Окружне болнице у Шапцу.⁴⁶

Стојановић Марко, апотекар – магистар фармације, власник апотеке у Обреновцу (марта 1946. вршен је попис апотеке, ради секвестрације).

Агамовић Роксанда, студент фармације, рођ. 1. марта 1922, Осипаоница (Ниш), удата.

Summary

After the World War II, on the territory of Valjevo district, which contained five cantons (cantons Valjevo, Podgorina, Kolubara Tamnava and Posavina) and covered the area from Podgorina to river Sava, which was approximately 2,350 km² with about 205,000 inhabitants, there was 6 health institutions of district importance, and 16 canton or municipal health institutions (public ambulances, health service associations, social security centers – offices, hospital and nursery in Obrenovac). In Valjevo district, in the period from 1944 to 1947, the health care of the population and military was conducted by approximately 100 health employees, out of which, without 8 military practitioners and 3 dentist, 40 were medical doctors, regardless of

⁴⁶ Исто, Персонално одељење ОНО, дел. бр. 971/46, кут. инв. бр. 4

their full time or part time status, 40 were nurses, and about 20 of other health staff. At the beginning of 1947, the whole district counted 21 practitioners. Most of the doctors of that time finished their medical studies or obtained specialization abroad, for example in Montpellier, Toulouse, Liege, Lion, Nancy, Paris, Prague, Bonne, Zurich and Geneva. They spoke 2, 3 or even 4 foreign languages, like for example dr. med. Jelisaveta Draškoci.

In 1944 and 1945, the largest number of medical doctors worked in Public ambulance in Valjevo – 6 of them, while in the Public hospital in Valjevo, later on District hospital, employed 3 medical doctors and 1 pharmacist, but this number of staff was enlarged in 1946 to 7, which with the rest of the staff of 35, summed up to 42. One can see just how small was the number of medical staff then, by bear comparison with the number of employees in the Valjevo hospital today. Both of those covered a large area. Today, Valjevo Hospital has jurisdiction and treats people from 6 municipalities (Valjevo, Osečina, Mionica, Ljig, Lajkovac and Ub), which is approximately 2,474 km² with 192,204 inhabitants. In 1997, the health protection and stationary treatment was handled by 173 resident doctors, 2 pharmacists, and about 950 other medical staff.

Bearing in mind that we are comparing approximately the same territory and the same number of people, the comparison with present day is quite ungrateful. The number of health institutions, number of medical staff and overall situation (large number of diseased people and children, the increase of number of people suffering from TB), clearly show that they might have lacked in number, but their accomplishment is more than satisfactory.